

Inleiding

Naar een nieuw normaal

Er is een mooie wisselwerking tussen de Omgevingswet en maatschappelijke ontwikkelingen. Enerzijds sluit de wet aan op initiatieven en veranderingen die ook los van de wet zouden zijn opgetreden, zoals bij allerlei vormen van ontkokerd (integraal) werken en burgerparticipatie. Anderzijds vormt de wet een stimulans voor verbreding en verdieping. Verbreding, omdat nu niet alleen een paar vooruitstrevende wethouders nieuwe wegen inslaan, maar in feite iedereen op zoek is naar de wijze waarop integraal werken en burgerparticipatie het best vorm kunnen krijgen. Verdieping, omdat het werken in de geest van de Omgevingswet een gezamenlijke zoektocht is waar veel creativiteit bij vrij komt. Dan gaat het al snel over bestuurlijke vernieuwing, andere verhouding overheid-burger, co-creatie, loslaten, participatief ontwerpen en uitnodigingsplanologie, met ruimte voor maatschappelijke initiatieven. Het gaat ook over openstaan voor burgerinitiatieven, waarbij niet zozeer sprake is van burgerparticipatie, als wel van overheidsparticipatie. Een inspirerende vorm van omdenken.

Die verbreding en verdieping moeten plaatsvinden binnen de centrale doelstelling van de wet om een balans te zoeken tussen ecologie (veiligheid, gezondheid, goede leefomgevingskwaliteit) en economie (maatschappelijke behoeften). Dat is, zacht uitgedrukt, een uitdaging. De overheid is bij alle bestuurslagen veelal sectoraal georganiseerd, terwijl bij initiatieven en besluitvorming 'over de sectoren heen' moet worden samengewerkt om diverse belangen te kunnen meewegen. Als het politiek spannend wordt, willen oude reflexen nog wel eens opdoemen. Participatie is belangrijk, niet alleen voor draagvlak maar vooral om de kwaliteit van de besluitvorming te verbeteren. De vorm waarin de participatie plaatsvindt, wordt overgelaten aan het bevoegd gezag. Bij de eerste lichter piloot is gebleken dat daarbij representativiteit een knelpunt is en dat het lastig is de betrokkenheid gedurende langere tijd vast te houden. Participatiemoedigheid ligt op de loer. Zorgvuldig opgebouwd vertrouwen kan zomaar verdwijnen.

Het is belangrijk dat een gerenommeerd tijdschrift als *Rooilijn* een special uitbrengt over de Omgevingswet. Het biedt de mogelijkheid om aan te geven dat de Omgevingswet soms te veel een 'R.O.-feestje' is. Te vaak bestaan deelnemers aan bijeenkomsten voornamelijk uit ruimtelijke ordenaars. Nog te zeer vindt de zoektocht naar de mogelijkheden van het omgevingsplan plaats vanuit ruimtelijke ordeningskaders, waardoor uiteindelijk een bestemmingsplan-plus wordt uitgedacht. Op die manier missen we de werkelijke betekenis van de Omgevingswet en de kansen die het omgevingsplan biedt. Daar staat tegenover dat de Omgevingswet ook af en toe in verband wordt gebracht met het sociaal domein. Ook maatschappelijke opgaven zoals energietransitie, klimaatadaptatie en circulaire economie zijn steeds vaker het startpunt voor implementatie van de Omgevingswet. De vraag is dan hoe beleidsdoelen gehaald kunnen worden met de instrumenten van de Omgevingswet. Op dat soort momenten voeren we in mijn ogen de juiste discussie: de Omgevingswet met haar instrumentarium is dan het middel om beleid te realiseren. Dat middel is echter niet vrijblijvend maar beoogt integraal werken en bewust diverse belangen van meet af aan te betrekken. Zorgvuldig en dus transparant moet participatie van burgers,

Arjan Nijenhuis

bedrijven en maatschappelijke organisaties vormgegeven worden. Ook bij initiatieven vanuit burgerplatforms zal vanuit een welwillende houding – 'ja, mits' – moeten worden gereageerd.

Voor elke speler op het veld van de fysieke leefomgeving is kennis over de bedoelingen van de Omgevingswet van belang. Dat geldt voor bestuurders en ambtenaren, maar net zo goed voor maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en burgers. De landelijke GGD werd positief over de Omgevingswet toen zij begreep dat gezondheid een pijler onder de wet is en dat de GGD langs de lijn van integraal werken en participatie, op de juiste momenten – lees: aan het begin van besluitvorming – invloed kan uitoefenen. Dat geldt mutatis mutandis voor iedereen: ook een burgerplatform zal, om het spel effectief te kunnen spelen, moeten weten hoe de wet kan worden benut. Dat betekent ook zich verplaatsen in de ambtelijke molens en tijdig afspraken maken over de samenwerking, teneinde frustraties te voorkomen.

Hierboven had ik het over werken in de geest van de Omgevingswet. Dat heeft niets te maken met het volgen van regeltjes en het tevreden afvinken van checklijstjes. Dat vergt houding en gedrag die gelukkig soms al wel aanwezig zijn bij de overheid, maar toch nog niet als gemeengoed kunnen worden beschouwd. Integraal werken en participatie vergen over en weer inleving in andermans belangen. Dat moet het nieuwe normaal worden.

Hoe bereiken we dat? Hoe zorgen we dat gestaalde ambtelijke kaders bewust over sectorale grenzen heen stappen en samen met anderen zoeken naar meerwaarde voor het desbetreffende gebied? Hoe bereiken we dat alle betrokkenen vanuit hun deskundigheid constructief meedenken om verschillende belangen te laten samengaan in een win-winsituatie? En hoe leiden we de komende generaties studenten op: naar de droge letter van de wet of naar de inspirerende geest van de wet? Het bestemmingsplan – icoon van de ruimtelijke ordening – verdwijnt en maakt plaats voor het omgevingsplan. Hoe zorgen we er voor dat de beoogde meerwaarde van het omgevingsplan bereikt gaat worden?

Overal in het land zijn velen gepassioneerd bezig met dergelijke vragen en ontstaan netwerken om elkaar snel te kunnen vinden. Vanuit het directoraat-generaal Omgevingswet van BZK willen we de banden aanhalen met onze relaties: bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties, kennisinstituten, decentrale overheden, burgerplatforms en dergelijke. Daar ga ik mij, met veel anderen, vanaf 1 januari 2019 voor inzetten. Vanaf dan ben ik directielid Relatiemanagement. In die rol zal ik u wellicht ook tegenkomen. We hebben elkaar hard nodig om de Omgevingswet tot een succes te maken. Ook de voorliggende special draagt daartoe bij.